

Dzień dobry. Witam Was w kolejnym u pracy. Dzisiejsza lekcja będzie kontynuacją zajęć z piątku. Przygotujcie się do kartkówki z części mowy, części zdania i wykresu zdania pojedynczego – czwartek 24 kwietnia w aplikacji TEAMS. 😊

Lekcja

Temat: **Części zdania – nowe wiadomości (lekcja dwugodzinną).**

Cel: poznasz dodatkowe informacje o częściach zdania.

NaCoBeZu:

- znasz rodzaje orzeczeń,
- nazywasz różne typy podmiotów,
- wykonujesz wykresy zdań pojedynczych.

1. Zanotuj temat lekcji.

2. Przepisz podane zdania i w każdym z nich podkreśl główny związek wyrazów (podmiot i orzeczenie).

- Popularny piosenkarz odwołał koncert w Warszawie.
- Wiosenne kwiaty zdobią miejskie klomby.
- Narrator opowiedział wzruszającą historię.

3. Obejrzyj film instruktażowy, a następnie zapoznaj się z umieszczonymi niżej informacjami o podmiocie i orzeczeniu.

<https://www.youtube.com/watch?v=5g0DFmagrII>

Istnieją różne rodzaje podmiotów:

- **podmiot gramatyczny** – wyrażony częścią mowy w mianowniku, np. *Cesarz wydał okrutny wyrok.*
- **podmiot logiczny** – wyrażony częścią mowy w dopełniaczu, a czasami w celowniku lub narzędniku. Zdania z podmiotem logicznym wyrażają najczęściej brak lub nadmiar czegoś, np. *Jerzemu nie zabrakło odwagi.*
- **podmiot domyślny** – nie jest wyrażony odrębnym słowem, a domyślamy się go z formy orzeczenia, np. *(on) Podał się woli cesarza.*

Uwaga. Niektóre zdania nie zawierają podmiotu, tzn. nie mają wyrazu informującego o wykonawcy czynności i nie można się go domyślić na podstawie orzeczenia. np.

Zawsze trzeba być prawdomównym. Spisano wiele historii o świętym Jerzym.

orzeczenie

orzeczenie

Takie zdania nazywamy **zdaniami bezpodmiotowymi**. Zazwyczaj zawierają wyrazy typu: *trzeba, warto, należy, można* oraz nieosobowe formy czasowników zakończone na *-no, -to*.

Na wykresie zdanie bezpodmiotowe nie ma grupy podmiotu.

Podmiot szeregowy - występuje kilku wykonawców np.. **Dziewczyny i chłopcy** weszli do klasy.

Wyróżniamy dwa rodzaje orzeczeń:

- **orzeczenie czasownikowe** (proste) – zwykle wyrażone **czasownikiem w formie osobowej**.

Pierwsze banknoty pojawiły się około 1200 roku w Chinach.

Uwaga. W funkcji orzeczenia mogą się pojawić również wyrazy: *trzeba, można, warto, należy, wolno*, np. *Trzeba wypłacić pieniądze. Należy wydawać pieniądze z rozwagą.*

- **orzeczenie imienne** (złożone) – składa się z dwóch członów: **łącznika i orzecznika**. Funkcję łącznika pełnią zwykle czasowniki: *być, stać się, zostać* w formie osobowej. Orzecznikiem może być każda część mowy poza przymikiem, spójnikiem, wykrzyknikiem i partykułą.

Banknoty zostały wymyślone w Chinach.
łącznik orzecznik

Uwaga. Czasowniki: *być, stać się, zostać* nie zawsze są częścią orzeczenia imiennego. Jeżeli można je zastąpić wyrazami bliskoznacznymi, takimi jak *znajdować się, istnieć, przebywać* itp., wtedy wyrazy te są orzeczeniami czasownikowymi, np. *Złota moneta **jest** w skarbcu.*
(znajduje się)

4. Przepisz zdania, nazwij podmioty i orzeczenia.

- Brat zabrał mnie na wycieczkę motocyklową.
- Zabrała tylko dwie rzeczy.
- Zapasy maseczek zostały przywiezione z Chin.
- Stefan, Andrzej i Marek byli wezwani do dyrektora.
- Mojemu bratu urodził się syn.

5. Nazwij wszystkie części zdania – bez wykonywania wykresu (według wzoru – zadawaj pytania).

(jaka?) (co?) (co się z nią stało?) (gdzie?)

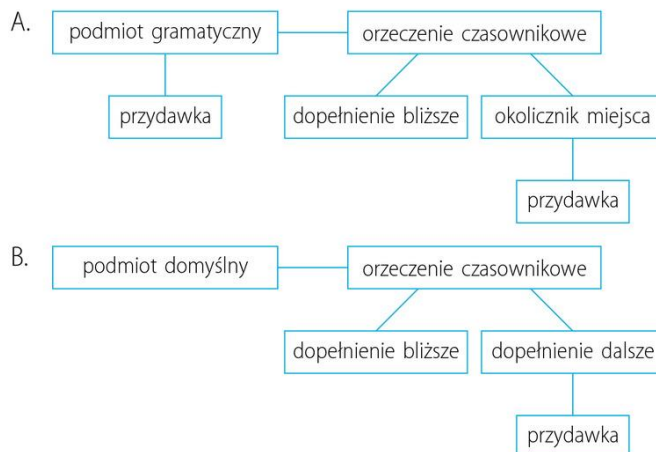
przyd. pod. gram. orzecz.imienne okolicz.

Kolorowa tęcza została uwieczniona na fotografii.

- Sztandar powiewał mocno na wietrze.
- Poszła wieczorem do sklepu.
- Złamane drzewo stało się obiektem plotek.

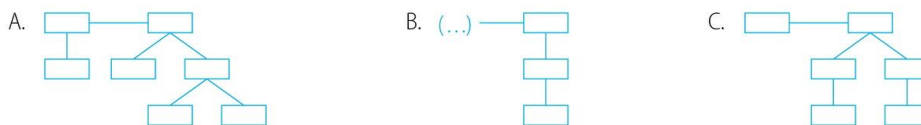

6. Ułóż zdania pasujące do poniższych wykresów.

7. Dopasuj zdania do wykresów. Następnie w zeszycie uzupełnij schematy i odpowiednio podpisz orzeczenia i podmioty.

- W teatrach jarmarcznych monety zastępowano krążkami marchwi.
- Były nazywane marchwianymi pieniędzmi.
- Określenie to później oznaczało nieprawdziwą, słabą walutę.

9. Powodzenia! Czekam na zdjęcia notatek.

M.J.

DLA DOCIEKLIWYCH

Okoliczniki najczęściej są wyrażone przysłówkiem, wyrażeniem przyimkowym lub zaimkiem.

Wśród okoliczników wyróżniamy między innymi:

- okoliczniki miejsca, np. *pracuje (gdzie?) w domu*
- okoliczniki czasu, np. *wyjechała (kiedy?) rano*
- okoliczniki sposobu, np. *uczył się (jak?) dobrze*
- okoliczniki stopnia, np. *uczył się (jak?) bardzo dobrze*
- okoliczniki celu, np. *maluje (po co?) dla przyjemności*
- okoliczniki przyczyny, np. *trzęśli się (z jakiego powodu) ze strachu*
- okoliczniki przyzwolenia, np. *wzięli (wbrew czemu?) wbrew zakazowi*

- Jeżeli po przekształceniu zdania ze strony czynnej na bierną **dopełnienie staje się podmiotem**, to takie dopełnienie nazywamy **dopełnieniem bliższym**.

Krawiec przyszywa pętelkę. – konstrukcja czynna zdania
dopełnienie bliższe

Pętelka jest przyszywana przez krawca. – konstrukcja bierna zdania
podmiot

- Jeżeli **nie można** przekształcić zdania z konstrukcji czynnej na bierną, to dopełnienie w takim zdaniu nazywamy **dopełnieniem dalszym**.

Kot patrzy na guzik. – konstrukcja czynna zdania
dopełnienie dalsze

Nie można przekształcić zdania z konstrukcji czynnej na konstrukcję bierną.

